

НАДА ЖИВКОВИЋ

**ПРИКАЗ VI КОНФЕРЕНЦИЈЕ И ЗБОРНИКА РАДОВА:
АРХИТЕКТУРА И УРБАНИЗАМ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА
– ЗАШТИТА КАО ПРОЦЕС ИЛИ МОДЕЛ**

Завод за заштиту споменика културе града Београда, 12. новембар 2015. године
Завод за заштиту споменика културе града Београда, 2015.
(уредник Нада Живковић; 206 стр.)

*К*онференција под називом *Архитектура и урбанизам после Другој светској рати – заштита као процес или модел*, као шеста у низу конференција о културном наслеђу, одржана је у организацији Завода за заштиту споменика културе града Београда 12. новембра 2015. године. На конференцији је представљен и зборник радова.

Одржавање Конференције и публикавање зборника радова омогућила је Градска управа Града Београда – Секретаријат за културу. У позиву за Конференцију и уводној речи Зборника, Организатор је садржајно и сажето навео разлог, повод и циљ њеног одржавања:

Изградња и обнова градова после Другој светској рати представља посебан семен културног наслеђа многих европских држава. Архитектура и урбанизам овој периоди на нашим просторима имала је динамичан развојни пут. Током последњих деценија 20. века па до данас, ниједно значајно остварење послератној периоди није остало непримећено, било да се ради о стучним текстовима или додели пресличних награда. Међутим, недовољно или неопишно проучавање савремене архитектонске стваралаштва у односу на стваралаштво ранијих епоха временом је довело до проблема вредновања и изостанка јасно дефинисаних вредносних судова и компаративних параметара на основу којих је неко дело могуће валоризовати. Парадокс који прати истраживање и тумачење послератне архитектонске продукције у нашој средини добио је посебну 'тежину' изазвану специфичним социјоистичким контекстом у којем се та архитектура развијала и стварала. За дефинисање принципа заштите послератној архитектонској наслеђа најважније је јасно одређивање значаја појединачних објеката и урбанистичкој концепцији, односно њихове вредности у односу на друге заштићене објекте исте

или сличне катеорије. Ова чињеница посебно добија на значају у светлу актуелне трајевинске политичке углавном базиране на интензивном управљању објекта и њиховом неовраћеном нарушавању или несјанку. Презентовањем нових сазнања и исцртавања о урбаном развоју из периода после 1945. године чинимо значајан, а понекад и пресудан корак да управо наслеђе из свих историјских слојева остине сачувано за будуће генерације.

Циљ Конференције је, дакле, да се сагледају и преиспитају досадашњи стручни ставови о значају очувања послератне архитектуре и урбанизма. Циљ је, такође, и формирање чврстој референцијној оквира за дефинисање нове политичке заштите и ревалоризацију материјалној културној наслеђа заснованој на временској дисјанци, културно-историјској и социоантрополошкој анализи, документованости и кријеријумима који се тичу архитектонској и урбанистичкој квалитета, идејне и техничке иновативности и самостојности дела.

У свечаном делу Конференције бројне учеснике и госте из земље и иностранства поздравили су градски архитекта Милутин Фолић и директор Завода Нела Мићовић.

Проф. др. Иван Рашковић је у уводном предавању надахнуто говорио о вредностима, узорима, девастацији и неопходности нашег ангажовања у чувању послератне архитектуре.

Радни део скупа био је подељен на четири сесије: *Архитектура и урбанизам као сведок времена*; *Нови Београд – од идеје до остварења*; *Очување и заштита послератној традицији* – *став или интерес* и *Презентација послератне архитектуре*.

Прва тематска целина *Архитектура и урбанизам као сведок времена* садржала је четири рада, али због спречености једног од аутора да присуствује скупу – представљена су три.

Алекса Цигановић и Раде Мрљеш у раду *Српска архитектонска линијистика и њене компаративне везе групе половине XX века* предочили су да историјски и друштвени догађаји током друге половине XX века упућују на снажно системско деловање идеологије, захтевајући да њено проучавање води изучавању средстава путем којих се идеје шире – другим речима проучавању комуникације, те да јавни суд и полемичке ставове архитектата углавном пренебрегавају и дискредитују поступања јавних служби, које су условљене променљивостима политичких преференци. Милица Мађановић у раду *Од архитектуре више стандарда до концепције нове националне сакралне симла: Палаћа 'Београд' и храмови Свете Саве и Свете Пејке Бранка Пешића* говори, пре свега, о свестраној ауторској личности архитекте Бранка Пешића као једном од најплоднијих протагониста југословенске послератне архитектонске сцене, који су својим стваралаштвом обележили формирање урбанистичког ткива савременог Београда. Владана Путник у раду *Трансформација визуре града: урбанистичке интерполације у Београду 1945–1985*, на неколико примера урбанистичких интерполација грађених између 1945. и 1985. године анализира у којој мери је дошло до примене тадашњих доминантних архитектонских и урбанистичких тенденција као и начину на који су те интервенције утицале на промену градске визуре.

У другој тематској целини *Нови Београд – од идеје до остварења* приказана су два рада. Први, рад Јелице Јовановић *Нове методологије валоризације модерничкој станавања групе половине XX века – Пример Централне зоне Новог Београда*, упозорава да након што талас изградње колективног становања јењава већ од средине седамдесетих година, демографска структура се мења, а власништво и системи одржавања попримају облике које данас сусрећемо – струка се суочава с до сада невиђеним размерама живог наслеђа, које треба адекватно да буде документовано и валоризовано, а у циљу ефикасне заштите и реконструкције. Као могуће решење у раду су изнете две методологије коришћене

ПРИКАЗ VI КОНФЕРЕНЦИЈЕ И ЗБОРНИК РАДОВА:
АРХИТЕКТУРА И УРБАНИЗАМ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА – ЗАШТИТА КАО ПРОЦЕС ИЛИ МОДЕЛ

у архитектонско-урбанистичкој анализи блокова Централне зоне Новог Београда: *Документациони карџони и студија Методологија евалуације архитектуре из периода 1945–1979. Брно/Беч*, и њихова упоредна анализа с постојећим праксама у ширем региону. У раду су изнете анализе и закључци о блоковима 21, 22 и 23, начин на који је грађа о овој целини обрађена и презентована, као и могуће правци реконструкције.

Милан Вујовић у раду *Континуитет и надградња, блок 11а – студија случаја*, показује могући правац да се постигну континуитет и надградња у пројектовању и грађењу града у условима промењених социјалних релација. Размотрене су постојеће урбане и архитектонске ситуације (наслеђе), које пружају структурну, морфолошку, типолошку и метафизичку основу за архитектонске и пројектантске анализе и за креативну надградњу. Рад је, такође, апострофирао да је начин за постизање заштите градитељског наслеђа квалитетно, промишљено и логично пројектовање и грађење у садашњости.

У првом излагању у трећој тематској целини *Очување и заштите наслеђа традиционалних грађевина – став или интерес* Славица Стаматовић Вучковић у раду *Домови културе у Црној Гори (1960–1970) – генератори модерне урбанистике* говори о објектима који својом просторно-функционалном дефиницијом представљају рефлексију ширег друштвено-политичког контекста у којем су настајали. Као генератори локалног урбанистичког и нуклеуси модерног социјалистичког града – ове грађевине су праћене свим елементима модерне урбане матрице: широким булеварима и тротоарима, зонама мултипликованих стамбених објеката равних кровова, отвореним и зеленим површинама, односно дефинисали су простор и функцију и формом.

У раду *Архитектура робних кућа након Другој светској рати у војвођанским насељима и принципима заштите* Валентина Брдар је обухватила специфичан вид индустријске архитектуре – робне куће, које су се након Другог светског рата, а нарочито почетком седамдесетих година 20. века под утицајем глобализације и повећања потрошачке моћи друштва, масовно градиле у тадашњој држави; њихов положај у градитељском амбијенту и разлоге и потребе њиховог очувања и заштите. Рад Иване Весковић, *Церквено-градитељство – Церквено-градитељство 1 и 2*, посматра овај комплексан пројекат, који додирује све сегменте архитектуре, урбанизма и екологије, као и квалитет живота у градском насељу, а који у теоријском смислу означава прелаз из архитектуре модерне у постмодерну, с аспекта развоја савремене архитектуре и то као својеврстан, више него успео експеримент и реакцију на њега.

Бранко Бојовић с *Неколико мариналија на тему конференције* отвара питања која се односе на интегралну заштиту непокретног наслеђа, ретроградне процесе у урбанизму града, даје предлоге за обнављање дела Абацијске чаршије и изградње музеја Младе Босне и критички осврт на постављање, али и измештање споменика Димитрију Туцовићу.

У последњој сесији, *Презентација послератне архитектуре*, Александар Кадијевић у раду *Српско црквено-градитељство (1945–2015) – истраживање и презентовање* истиче да са обновом религијске свести и духовног живота почетком деведесетих година прошлог века долази до експанзије црквеног неимарства, чији су развој обележили уочљиви концепцијски анахронизми. Изграђен је велики број нових градских и сеоских парохијалних цркава, као и низ манастирских, које заслужују свеобухватну историографску презентацију, значајну и за службу заштите. Александра Илијевски, у раду *Београд и савремена архитектура 1950–1970*, подсећа да живимо у грађевинама насталим средином 20. века, које већ представљају архитектонско наслеђе, те да велики број ових објеката, који неумитно пропадају, представља врхунска архитектонска достигнућа која се константно занемарују и недовољно одржавају. Презентовани су примери који показују да смо, до сада, имали мало разумевања за заштиту и очување ове некада иновативне архитектуре. Она се првенствено мора валоризовати, затим и сачувати као градитељско наслеђе или осавременисти. Дошло је време да се запитамо на који начин желимо да живимо са остарелим архитектонским делима – суочавајући се притом с могућношћу уништења и/или нестручне адаптације за потребе 21. века.

Социјалистички естетизам у туристичкој архитектури Југославије (1960–1980), рад Небојше Антешевића, истражује утицај социјалистичког естетизма

на туристичку архитектуру социјалистичке Југославије током седме и осме деценије двадесетог века, чији су активно планирање и изградња били неодвојив аспект југословенског туризма као значајне привредне гране. Различити приступи и обликовна решења туристичког градитељства обогатили су модернистички вокабулар југословенске архитектуре, која је фигурисала између модерности и традиције, односно интернационализма и регионализма, при чему је социјалистички естетизам имао нормативну улогу скривене идеологије. Такође, ово истраживање отвара питање проблематике заштите социјалистичке туристичке архитектуре.

Модератори Иван Рашковић, Александра Шевић, Александра Тилингер и Вера Павловић уводом у сваку тематску целину, најавом или освртом на претходно изложени рад допринели су високом квалитету дискусија које су следиле на крају сваке тематске целине.

На крају радног дела скупа прочитани су следећи закључци:

1. *Архитектура и урбанизам после Другој светској рати и поред неколицине објеката и пројеката са савременом културној добром и вредностима, као и једној броја објављених научних студија, нису имали и још увек немају адекватан приступ и не само у области заштите неокривној културној наслеђа него и у области урбанизма и укупној урбаној планирања.*
2. *Неодговарајуће вредновање и презентација, неуједињеност и комерцијална оријентација инвеститора стварају предуслов за деградирање односно неповратно уништавање овој традиционалној наслеђа.*
3. *Једносавне форме и конструкције објеката, јасна и функционална просторна решења, само на први поглед отварају могућности трансформације у нове форме, облаћању у нове материјале, претварању у енергетски ефикасне објекте и разградњу простора. Тако врхунски квалитет традиционалног наслеђа насталој после Другој светској рати постају његова највећа слабост, коју би у колективној свести требало поштити пре свега конципираним указивањем на њихове вредности кроз заједничко деловање стручних служби и научне заједнице и ефикасним моделима заштите.*
4. *Оно што је остављено као основни циљ ове конференције намеће се и као последњи закључак – да се сагледају и преиспитају досадашња гледишта, да се направи искорак ка афирмацији и заштити овој наслеђа у складу с његовим несумњивим вредностима и тиме да оно после седам деценија настајања заузме равноправно место с најрепрезентативнијим наслеђем.*

НАДА ЖИВКОВИЋ

Конференцију је пратио и на њој је и представљен зборник радова на 206 страна. Радови су подељени и штампани редоследом којим су излагани, употпуњени научним апаратом и илустрацијама у боји.

Уредник је Нада Живковић, технички уредник Јасна Цветић, издавач Завод за заштиту споменика културе града Београда, а штампао га је *Art print* – Нови Сад.

На самом крају успешно реализованог скупа најављена је и тема VII конференције – *Културни наслеђе*. Конференција ће бити одржана 10. новембра 2016. године.

Нада Н. Живковић,

дипл. етнолог

Завод за заштиту споменика културе града Београда

nada.zivkovic@beogradskonasledje.rs